

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Самат Аскарлович Матцаковдун жана Курманбек Эргешович Осмоновдун кайрылууларына байланыштуу “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 44-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

ЧЕЧИМИ

2025-жылдын 29-январы

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу – Э.Ж. Осконбаев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.А. Дуйшеев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев курамында, катчы А.Т. Таалайбековдун,

кайрылуучу тараптар – Курманбек Эргешович Осмоновдун, Самат Аскарлович Матцаковдун ишеним кат боюнча өкүлү Айжан Аалыевна Кадырованын,

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү Саматбек Кыштообекович Ысырановдун,

үчүнчү жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин жана Министрлер Кабинетинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбурович Искаковдун, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Нурмира Сабыржановна Токтогулованын, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Айнура Курманбековна Иманалиеванын, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Жер ресурстары, кадастр, геодезия жана картография боюнча мамлекеттик агенттигинин ишеним кат боюнча өкүлү Жылдыз Кенджетаевна Кулешованын, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агенттигинин ишеним кат боюнча өкүлү Рахмидин Тойгонович Халиловдун, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Мамлекеттик кызмат жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери боюнча мамлекеттик агенттигинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Бактыгул Сыртбаевна Усеналиеванын, Маданбек кызы Тохтохандын, Бишкек шаарынын мэриясынын ишеним кат боюнча өкүлү Назгүл Уланбековна Уланбекованын, А.А. Кадырованын өтүнүчү боюнча АТКнын төрагасы Севара Кимсанбаевна Закированын катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүн, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 4,17, 40,45-беренелерин жетекчиликке алып, “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 44-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык сот отурумунда карап чыкты.

Бул ишти кароого С.А.Матцаковдун, К.Э.Осмоновдун өтүнүчтөрү жана бул талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келеби деген маселеде пайда болгон аныксыздыктык себеп жана негиз болду.

Ишти соттук отурумга кароого даярдаган судья-баяндамачы К.А.Дуйшеевдин маалыматын угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

ТАПТЫ:

2024-жылдын 25-майында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна С.А.Матцаковдун “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 44-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 15-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 61-беренесинин 1,2-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө кайрылуусу келип түшкөн.

Кайрылуудан жана ага тиркелген материалдардан белгилүү болгондой, Бишкек шаарынын мэриясынын 2024-жылдын 12-апрелиндеги “Мустафа Кемал Ататүрк атындагы сейил бак жөнүндө» токтомунун (мындан ары — Ататүрк паркы) 2-пунктуна ылайык, Бишкек шаарынын жергиликтүү өз алдынча башкаруусунун аткаруу органдарынын, Бишкек шаарынын мэриясынын жана Октябрь административдик району боюнча муниципалдык администрациясынын парктын чегинде жайгашкан жер участкаларын жеке жана юридикалык жактарга менчикке же пайдаланууга бөлүп берүү менен байланышкан мурда кабыл алынган бардык токтомдору жокко чыгарылган.

С.А.Матцаков “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын 44-беренесинин 3-бөлүгү жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына мурда

кабыл алынган актыларды так критерийлерсиз жана шарттарсыз жокко чыгарууга мүмкүндүк берип, иш жүзүндө аларга биринчи кезекте муниципалдык менчиктин кызыкчылыктарын коргоого, ал эми жеке менчик ээлеринин укуктарын этибарга албоого мүмкүнчүлүк берет деп ырастайт. Анын пикири боюнча мындай жөнгө салуу Конституциянын 15-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү менен белгиленген жеке, мамлекеттик жана муниципалдык менчикти бирдей коргоонун, ошондой эле алардын кол тийбестигинин конституциялык кепилдиктерин бузат деп эсептейт.

Кайрылуунун субъектиси талашылып жаткан ченем, ошондой эле соттун чечимсиз эле менчиктен ажыратат жана Конституцияда кепилденген өз укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо үчүн сотко кайрылуу укугун бузат деп эсептейт.

Баяндалгандарды эске алуу менен С.А.Матцаков талашылып жаткан ченемди Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну өтүнөт.

Конституциялык соттун судьялар коллегиясынын 2024-жылдын 21-июнундагы аныктамасы менен өтүнүч өндүрүшкө кабыл алынган.

Конституциялык сотко 2024-жылдын 21-июнунда К.Э. Осмоновдон “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын 44-беренесинин 3-бөлүгүнүн Конституциянын 15-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 45-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө ушундай эле кайрылуу келип түшкөн.

2005-жылдын 12-сентябрында Бишкек шаардык жерге жайгаштыруу жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо башкармалыгы тарабынан К.Э.Осмоновго жер участогуна жеке менчик укугу жөнүндө мамлекеттик акты берилген. Бирок, Бишкек шаарынын мэриясынын “Мустафа Кемал Ататүрк атындагы сейил бак жөнүндө» токтому менен жеке жана юридикалык жактарга жер тилкелерин берүү боюнча мурда чыгарылган актылар, анын ичинде К.Э. Осмоновго берүүгө тиешелүү актылар жокко чыгарылган.

Кайрылуунун субъектиси Бишкек шаарынын мэриясынын токтомун чыгарууга “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын талашылып жаткан ченем негиз болгондугун көрсөткөн, ага ылайык мэриянын чыгарылган актылары өзгөртүлүшү, толукталышы, жокко чыгарылышы же күчүн жоготту деп табылышы мүмкүн.

К.Э. Осмоновдун пикири боюнча талашылып жаткан ченем Конституциянын 15-беренесинин 1 жана 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет, аларга ылайык Кыргыз Республикасында менчиктин жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка түрлөрү бирдей деңгээлде таанылат жана корголот. Менчик кол тийгис, эч ким өз менчигинен өзүм билемдик менен ажыратылышы мүмкүн эмес. Менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга мыйзамда белгиленген тартипте соттун чечими менен гана жол берилет. Мыйзам менен аныкталган, коомдук жана мамлекеттик муктаждыктар үчүн мүлктү алып коюу соттун чечими боюнча бул мүлктүн наркынын жана мүлктү ажыратуунун натыйжасында келтирилген зыяндын ордун толтурууну адилеттүү жана алдын ала камсыздоо жолу менен жүргүзүлөт.

Ошол эле учурда, арыз ээси белгилегендей, талашылып жаткан ченем соттун чечимсиз эле мүлктөн өзүм билемдик менен ажыратуу мүмкүнчүлүгүн берет, бул өз кезегинде Конституциянын 45-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган мындай жол менен турак жайдан ажыратууга тыюу салуунун кепилдигин бузууга алып келет.

Баяндалганды эске алуу менен К.Э. Осмонов талашылып жаткан ченемди Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Конституциялык соттун судьялар коллегиясынын 2024-жылдын 24-июнундагы аныктамасы менен өтүнүч өндүрүшкө кабыл алынган.

Жогорудагы кайрылууларда көрсөтүлгөн талаптардын бир түрдүүлүгүнө байланыштуу, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 32-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-

пунктунун талаптарына ылайык, судья-баяндамачынын 2024-жылдын 1-июлундагы аныктамасы менен алар боюнча иштер бир конституциялык сот өндүрүшүнө бириктирилген.

Соттук отурумдун жүрүшүндө К.Э. Осмонов жана С.А.Матцаковдун ишеним кат боюнча өкүлү А.А. Кадыров өз талаптарын колдоп, канааттандырууну өтүнүштү.

Жоопкер тараптын атынан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү С.К.Ысыранов арыз ээлеринин жүйөлөрү менен макул эмес экендигин билдирди.

Алсак, С.К. Ысыранов кайрылуунун предмети болуп Бишкек шаарынын мэриясынын 2024-жылдын 12-апрелиндеги № 60 “Мустафа Кемал Ататүрк атындагы сейил бак жөнүндө” токтомуна байланыштуу келип чыккан укуктук аныксыздык экенин белгилейт. Бул токтомдун биринчи пунктуна ылайык, аянты 107,0 га болгон Мустафа Кемал Ататүрк атындагы сейил бактын чек аралары Бишкек шаардык мамлекеттик администрациясынын 1992-жылдын 25-июнундагы № 225 “СССРдин 50 жылдыгы” сейил багынын аймактарын “сейил бактын жана эс алуу зоналарынын шаардык бирикмесине утурумдук күтүү жана көрктөндүрүү үчүн пайдаланууга бекитип берүү жөнүндө” токтому менен белгиленген чек араларга дал келет. Ал эми экинчи пункту менен “Ататүрк” паркынын чегинде жеке жана юридикалык жактарга жер участкаларын менчикке же пайдаланууга берүүгө байланыштуу Бишкек шаарынын жергиликтүү өз алдынча башкаруусунун аткаруу органдарынын (анын ичинде шаардын мэриясынын жана Октябрь районунун муниципалдык администрациясынын) мурда кабыл алынган бардык чечимдерин жокко чыгаруу каралган. Бул жоболор республикалык маанидеги тарыхый жана маданий эстеликти сактоо жана Бишкек шаарынын экологиялык абалын жакшыртуу максатында кабыл алынган.

Жогорку Кеңештин туруктуу өкүлү белгилегендей, Конституциялык сот 2024-жылдын 5-июлунда кайрылууларды өз өндүрүшүнө кабыл алгандан кийин Бишкек шаарынын мэриясы 2024-жылдын 12-апрелиндеги № 60 токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизген. Жаңыланган редакцияда мурда кабыл алынган актыларды жокко чыгаруу сот тартибинде жүргүзүлүшү керектиги такталган, муну менен мындай актыларды өз алдынча жокко чыгаруу мүмкүнчүлүгү четтетилген.

Буга байланыштуу мэриянын ведомстволук бөлүмдөрү жергиликтүү бийликтин Ататүрк паркынын чектеринен жер тилкелерин бөлүп берүүгө тиешелүү чечимдерин жараксыз деп табуу жөнүндө административдик сотко доо арыз беришкен.

С.К. Ысыранов Конституциянын 93-беренесине шилтеме жасайт, ага ылайык жергиликтүү мамлекеттик администрация өз компетенциясынын чегинде аткаруу бийлигин жүзөгө ашырат, Конституциянын жана мыйзамдардын негизинде иш алып барат, бул анын чечимдеринин тиешелүү аймакта аткарылышы үчүн милдеттүү кылат. “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамда алардын ыйгарым укуктары, анын ичинде актыларды кабыл алуу жана жокко чыгаруу тартиби аныкталган. Тактап айтканда, 44-беренедө шаардын мэрияне өзгөртүү киргизиле турган же жокко чыгарыла турган токтомдорду же буйруктарды чыгарууга укук берилген. Бирок, анын позициясында белгиленгендей, 24-беренеге ылайык, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары Конституцияга жана мыйзамдарга каршы келген актыларды кабыл алууга укугу жок. Бул алардын ыйгарым укуктары мыйзамдык алкактар менен чектелгендигин жана кандай гана чечимдер болбосун мыйзам ченемдерине ылайык келиши жана жарандардын конституциялык укуктарын бузбашы керектигин тастыктайт.

Жоопкер “Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө” Мыйзам мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын

жарандар жана уюмдар менен болгон мамилелериндеги ишинин принциптерин жана тартибин белгилейт деп эсептейт. Мындан улам шаардын мэриясынын административдик актыларын жокко чыгаруу маселелери ушул Мыйзамдын жоболору менен жөнгө салынат. Ал эми юридикалык жана жеке жактардын бузулган укуктарын калыбына келтирүү боюнча талаш-тартыштар келип чыккан учурда, алар сот тартибинде келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө маселени коюуга укуктуу.

Мындан тышкары, жер участогуна болгон укукту берүүгө, алып коюуга жана токтотууга байланышкан жер талаштары боюнча маселелер да Жер кодексинин 119-беренесинде белгиленгендей, сот тарабынан гана чечилет.

С.К. Ысыранов менчиктин кол тийбестигинин жана соттук коргоонун конституциялык кепилдиктери Адам укуктарынын жалпы декларациясы, Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт сыяктуу эл аралык стандарттарга шайкеш келерин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын жарандардын укуктарын бузбастан, мыйзам чегинде иш алып барууга милдеттендирерин баса белгиледи.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, жоопкер тарап талашылып жаткан ченем конституциялык жоболорду бузбай тургандыгын айтып, арыз ээлеринин өтүнүчтөрүн канааттандыруудан баш тартууну өтүнөт.

Президенттин жана Министрлер Кабинетинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү А.Т. Молдобаев да арыз ээсинин жүйөлөрүн негизсиз деп эсептейт.

Талашылып жаткан ченемде бекитилген мэриянын ыйгарым укуктары административдик башкаруунун бөлүгү болуп саналат жана жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө багытталган. Мында мэрия өзүнүн чечимдерин конституциялык кепилдиктерди бузбаган алкакта гана жокко чыгарууга же өзгөртүүгө укуктуу,

Жоопкер тараптын позициясы менен макул болууда А.Т. Молдобаев талашылып жаткан Мыйзамдын 24-беренесин көрсөткөн, анда жергиликтүү

өз алдынча башкаруу органдары үчүн чектөөлөр жана аларды бузгандыгы үчүн жоопкерчилик белгиленген. Тактап айтканда, бул берене Конституцияга, мыйзамдарга жана башка ченемдик укуктук актыларга карама-каршы келген, ошондой эле конституциялык түзүлүшкө, улуттук коопсуздукка же мамлекеттин аймактык бүтүндүгүнө коркунуч келтирген актыларды чыгарууга же аракеттерди жасоого тыюу салат.

Ал Ататүрк паркын республикалык маанидеги тарыхый-маданий эстелик катары сактап калуу жана Бишкек шаарынын экологиялык абалын жакшыртуу максатында мэриянын токтому менен парктын чегинен жер бөлүп берүү боюнча бардык чечимдер жокко чыгарылганын, ошондой эле мыйзамсыз тургузулган объектилерди бузуу каралганын баса белгиледи.

А.Т.Молдобаевдин пикири боюнча мурда мыйзамсыз түрдө жеке менчикке өткөн жер тилкелерин кайтарып алуу боюнча жүргүзүлүп жаткан иштердин алкагында көйгөйлүү кырдаалдарды болтурбоо үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын чечимдерин жокко чыгаруу сот тартибинде гана мүмкүн экендигин белгилөө менен мэрия тарабынан өзгөртүүлөр киргизилген. Буга байланыштуу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын аракеттеринин же аракетсиздигинин натыйжасында келип чыккан юридикалык жана жеке жактардын бузулган укуктарын калыбына келтирүү, ошондой эле келтирилген зыяндын ордун толтуруу боюнча талаш-тартыштар сот тартибинде чечилерин белгиледи.

Президенттин жана Министрлер Кабинетинин туруктуу өкүлү Жер кодексинин 22-беренесине ылайык жер участогуна укук ал ушул Кодексте белгиленген тартипте берилген учурларда, жарандык-укуктук бүтүмдөр боюнча өткөндө, универсалдуу укук улантуучу боюнча өткөндө жана мыйзамда каралган башка негиздер боюнча келип чыгат деп белгиледи. Мында жер участогуна укук ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган тарабынан кабыл алынган укук белгилөөчү документтин негизинде келип чыгат. Ал эми жер участогуна болгон укукту берүүгө, алып коюуга жана токтотууга

байланыштуу талаштар сот тартибинде гана каралууга жатат (Жер кодексинин 119-беренесинин 2-бөлүгү).

А.Т. Молдобаев ошондой эле “Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 57-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык, эгерде административдик актынын жокко чыгарылышы менчик ээсинин эркинен тышкары мүлкүн алып коюуга алып келиши мүмкүн болсо, административдик акт ушул административдик актыны кабыл алган же анын жогору турган органы тарабынан жокко чыгарылбай тургандыгын белгилейт. Бул учурда мындай акт сот тартибинде анык эмес деп таанылат.

Бул жогоруда көрсөтүлгөн мыйзамдар менен мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бардык иш-аракеттери жөнгө салынган дегенди билдирет.

Мындан тышкары, бул иш Конституциялык сотто каралып жаткандыгын, Ататүрк сейил багынын талаштуу маселелери боюнча административдик соттордо териштирүүлөр башталганын эске алып, А.Т. Молдобаев ар бир адамдын соттук коргоого укугу толук ишке ашырылды деп эсептейт.

Каралып жаткан маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б.Искаков да талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт.

“Жергиликтүү мамлекеттик администрациялар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын 4-главасы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын ишмердүүлүгүн жөнгө салат деп белгиледи. Ушул Мыйзамдын 44-беренесине ылайык, мэр оперативдик, уюштуруучулук жана кадр маселелери боюнча мэриянын атынан токтомдор жана буйруктар түрүндөгү актыларды чыгарат. Бул актыларга өзгөртүүлөр, толуктоолор киргизилиши, жокко чыгарылышы же күчүн жоготту деп табылышы мүмкүн.

Ошол эле учурда, Э.Б. Исаков ошондой эле административдик органдардын ишинин принциптерин жана эрежелерин, анын ичинде административдик актыларды жокко чыгаруунун негиздерин, мөөнөттөрүн жана тартибин белгилеген “Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө” Мыйзамга да шилтеме жасайт. Ушул Мыйзамга ылайык административдик актыны жокко чыгаруу үчүн негиздер административдик органдын өзү тарабынан белгиленет же административдик актынын күчүн жоготкондугуна жана мыйзамсыздыгына байланыштуу жогору турган орган тарабынан жүзөгө ашырылат. Ал, ошондой эле, бул колдонуудагы мыйзамдарга карама-каршы келсе же жарандардын укуктарын жана алардын кызыкчылыктарын бузса жана укуктук карама-каршылыктарды жоюу үчүн зарыл болсо, мурда кабыл алынган чечимдерди кайра кароонун тартибин жөнгө салат.

Ошентип, “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын талашылып жаткан ченеминде каралган шаардын мэриясынын административдик актысын жокко чыгаруу “Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө” Мыйзамдын жоболору менен жөнгө салынат, анын ичинде соттук коргоого болгон укукту жана мүлктун кол тийбестигин кепилдейт.

Баяндалганды эске алуу менен, Мыйзамдын 44-беренесинин талашылып жаткан 3-бөлүгүн туура колдонуу үчүн анын күчү жайылтылган актылардын укуктук табиятын, ошондой эле чыгарылган актынын мыйзамдардын принциптерине жана талаптарына ылайык келүүсүн эске алуу зарыл.

Башкы прокуратуранын өкүлү А.К. Иманалиева, Юстиция министрлигинин өкүлү Н.С. Токтогулова жана Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агенттигинин өкүлү Р.Т. Халилов да С.К. Ысыранов менен А.Т.Молдобаев билдирген позицияларды карманышат.

Кыргыз Республикасынын Министрлер кабинетине караштуу Жер ресурстары, кадастр, геодезия жана картография боюнча мамлекеттик агенттиктин өкүлү Ж.К. Кулешова төмөнкүлөрдү билдирди.

Кыймылсыз мүлккө болгон укуктардын бирдиктүү мамлекеттик реестрине ылайык, С.А.Матцаковго менчикке укук катталган эмес. К.Э. Осмонов мурда Бишкек шаарынын мэриясынын токтормдорунун жана тиешелүү укук белгилөөчү документтердин негизинде катталган менчикке ээ болгон, бирок анын мөөнөтү 2022-жылдын 14-июлунда аяктаган.

“Кыймылсыз мүлккө жана аны менен болгон бүтүмдөргө укуктарды мамлекеттик каттоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесине ылайык укуктар же аларды чектөө жөнүндө, кандай гана болбосун, укук белгилөөчү же башка документ ушул Мыйзамдын 4-беренесине ылайык жогоруда көрсөтүлгөн документ түзүлгөн учурдан тартып отуз күндөн кечиктирилбей каттоо органына берилет.

Кыймылсыз мүлккө укуктарды мамлекеттик каттоонун жоктугу аталган Мыйзамда, Граждандык кодексте жана башка ченемдик укуктук актыларда каралган жоопкерчиликке алып келет. Мамлекеттик каттоо укуктун бар экендигинин, анын жүктөлүшүнүн же чектөөнүн, ошондой эле кыймылсыз мүлк менен бүтүмдөрдүн жетиштүү далили болуп саналат. Укугу катталбаган бүтүм жараксыз деп эсептелет. Ошол эле Мыйзамдын 30-беренесине ылайык, кыймылсыз мүлккө укук жана аны менен алака жасоо тиешелүү укукту белгилөөчү жана укукту күбөлөндүрүүчү документтерди мамлекеттик каттоодон өткөрүлгөндөн кийин юридикалык күчкө ээ.. Катталган учурдан тартып мамлекет мындай укуктарды тааныт жана коргоону камсыз кылат.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ыйгарым укуктарынын ченемдик жөнгө салуу, менчиктин кол тийбестигинин кепилдиктери жана жер участогуна укуктарды берүүгө, алып коюуга жана токтотууга байланышкан жер талаштарын чечүү маселелери боюнча Ж.К. Кулешова жогоруда билдирилген мамлекеттик органдардын позициясын

карманат, ага ылайык мындай талаш-тартыштар сот тартибинде гана каралууга тийиш.

Жүйөлөрдү тастыктоодо Ж.К. Кулешова Кыймылсыз мүлккө болгон укуктарды каттоо менен байланышкан талаштарды чечүүдө мыйзамдарды колдонуунун кээ бир маселелери жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Пленумунун 2021-жылдын 24-ноябрындагы № 14 токтомунун 3-пунктуна таянат, ага ылайык жер участогуна укук белгилөөчү документтерди жокко чыгарууга байланыштуу маселелер сот тартибинде чечилүүгө тийиш.

Мунун негизинде административдик актылар, анын ичинде Бишкек шаарынын мэриясынын токтомдору аларды кабыл алган орган тарабынан жокко чыгарылбайт, алар сот тартибинде гана даттанылышы мүмкүн.

Буга байланыштуу “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын 44-беренесинин 3-бөлүгү Конституциянын жоболоруна карама-каршы келет.

Бишкек шаарынын мэриясынын өкүлү Н.У. Уланбекова Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү С.К.Ысырановдун позициясына окшош позицияны карманат.

Ошону менен бирге Бишкек шаарынын мэриясынын өкүлү Бишкек шаарынын мэриясынын 1992-жылдын 25-июнундагы № 225 токтому менен жалпы аянты 107,0 га болгон “СССРдин 50 жылдыгы” (азыркы Ататүрк сейил багы) паркынын аймагын күтүү жана көрктөндүрүү үчүн шаардык парктар жана эс алуу зоналары бирикмесине бекитилип берилгендигин көрсөтөт.

Кийинчерээк Өкмөттүн 1995-жылдын 30-октябрындагы № 460 “Бишкек шаарынын жергиликтүү өз алдынча башкаруусунун карамагына өткөн объектилердин тизмеси жөнүндө” токтому менен “Ататүрк” паркы Бишкек шаарынын жергиликтүү өз алдынча башкаруусунун коммуналдык менчигине өткөрүлүп, ал эми 2002-жылдын 20-августунда тарых жана

жаратылыш эстелиги катары республикалык маанидеги Кыргыз Республикасынын тарыхый жана маданий эстеликтеринин мамлекеттик тизмесине киргизилген (Өкмөттүн № 568 токтому).

Кийинки жылдары парктын аймагындагы жеке жер участкатору Бишкек шаарынын мэриясынын жана Октябрь райондук муниципалдык администрациясынын чечимдери менен жеке жана юридикалык жактардын менчигине жана/же пайдаланууга мыйзамсыз өткөрүлүп берилген. Натыйжада, “Бишкекбашкыархитектура” муниципалдык ишканасынын маалыматы боюнча, парктын аянты болжол менен 43 гектарга кыскарган, бул, Н.У. Уланбекова баса белгилегендей мыйзамдын талаптарына карама-каршы келет.

Мэриянын өкүлү белгилегендей, Жер кодексине жана “Тарыхый-маданий мурастарды коргоо жана пайдалануу жөнүндө” Мыйзамга ылайык, парк республикалык маанидеги тарыхый-маданий мурас объектисинин статусуна ээ, ошондой эле өзгөчө корголуучу жаратылыш аймагы болуп саналат. Ушуга байланыштуу ал ченемдик укуктук жоболорго ылайык, жеке менчикке өтүүгө жатпай турган мамлекеттик жалпы пайдалануудагы жерлерге кирет. Мындай аймактар үчүн белгиленген өзгөчө укуктук режим тарых жана маданият эстеликтерин милдеттүү түрдө коргоону, аларды жок кылууга же өзгөртүүгө тыюу салууну, ошондой эле пайдалануунун катуу жөнгө салынышын карайт (Жер кодексинин 78-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү, 84-беренеси, “Тарыхый-маданий мурастарды коргоо жана пайдалануу жөнүндө” Мыйзамдын 6-беренеси).

Муну менен катар Н.У. Уланбекова Жер кодексинин 16-беренесине шилтеме жасайт, ага ылайык жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, анын ичинде Бишкек жана Ош шаарларынын мэрияларына жерге жайгаштыруу схемаларын бекитүү, шаар куруу кадастрын жүргүзүү жана жерлердин пайдаланылышын контролдоо боюнча ыйгарым укуктар берилген.

Ушундай эле жоболор “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзамдын 45-беренесинин 5 жана 10-пункттарында камтылган, аларда шаардын мэриясына тарых, архитектура жана маданият эстеликтерин коргоо боюнча иш-чараларды жүргүзүүгө, ошондой эле шаар куруунун башкы планын иштеп чыгууга жана аткарылышын көзөмөлдөөгө милдеттендирилген.

Дал ошондуктан, Бишкек шаарынын мэриясы өзүнүн түздөн-түз милдеттерин аткарууда 2024-жылдын 12-апрелинде “Мустафа Кемал Ататүрк атындагы сейил багы жөнүндө” токтомду кабыл алып, анда Бишкек шаардык мамлекеттик администрациясынын 1992-жылдын 25-июнундагы № 225 токтому менен аныкталган чектерде сейил бактын чек аралары бекитилген. Муну менен бир эле маалда сейил бактын чектеринде жер участкаларын жеке жана юридикалык жактарга менчикке же пайдаланууга бөлүп берүү жөнүндө жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын мурда кабыл алган бардык чечимдерин жокко чыгарган.

Бул токтомду ишке ашыруу максатында Муниципалдык мүлктү башкаруу боюнча департаментине, Жер пайдаланууну контролдоо боюнча башкармалыгына жана Октябрь административдик районунун муниципалдык администрациясына Бишкек шаарынын мамлекеттик администрациясынын 1992-жылдын 25-июнундагы №255 токтому менен бекитилген чек аранын чегинде Сейил бактын жер тилкелерин кайтарып берүү боюнча чараларды белгиленген тартипте көрүү, Ататүрк сейил багынын аймагына курулган кыймылсыз мүлк объектилерин бузуп, келтирилген зыянды күнөөлүү жактардын эсебинен калыбына келтирүү иштерин жүргүзүү тапшырылган.

Бирок, Н.У.Уланбекова жер участкаларын кайтаруу боюнча жүргүзүлүп жаткан иштин жүрүшүндө келип чыккан көйгөйлөрдөн улам, ошондой эле түзүлгөн кырдаалда мындан ары татаалдашууларды болтурбоо максатында, 2024-жылдын 5-июлунда аталган токтомго сейил бактардын чек араларынын чегинде жер тилкелерин берүү боюнча мурда кабыл алынган чечимдерди сот тартибинде жокко чыгарууну караган өзгөртүүлөр киргизилгендигин баса

белгилейт. Буга байланыштуу бул ишти Конституциялык сотто кароонун зарылчылыгы жок.

Конституциялык сот тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, үчүнчү жактардын пикирин угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянакка келди.

1. “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 17-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Конституциялык сот кайрылууда козголгон предмет боюнча анын ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө карата гана актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Конституциялык соттун кароосунун предмети болуп “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 44-беренесинин 3-бөлүгү саналат:

44-берене. Шаардын мэриясынын чечимдери

3. Чыгарылган актылар өзгөртүлүшү, толукталышы, жокко чыгарылышы же күчүн жоготту деп таанылышы мүмкүн.

2021-жылдын 20-октябрындагы № 123 “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, “Эркин тоо” гезитинин 2021-жылдын 22-октябрындагы № 109 санына жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасында мамлекеттик түзүлүш маанилүү демократиялык принциптердин бирине – мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ыйгарым укуктарынын жана функцияларынын ажыратылышына негизделет (Конституциянын 4-беренеси).

Бул принципти ишке ашыруунун негизги механизми катары Конституция жергиликтүү жамааттын калкынын өздөрүнүн күнүмдүк турмушуна түздөн-түз тиешеси бар маселелерди өздөрү шайлаган органдар аркылуу өз алдынча чечүү укугун жарыялаган (төртүнчү бөлүм).

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу мамлекеттик башкарууну децентралдаштыруунун негизги куралы болуп саналат. Автономиянын аркасында анын органдары белгилүү бир аймактын конкреттүү чакырыктарына жана көйгөйлөрүнө тез чара көрө алат. Мындай мамиле ресурстарды так бөлүштүрүүнү жана башкаруу чечимдерин бул же тигил региондун реалдуу керектөөлөрүнө адаптацияланышын камсыздайт, бул жалпысынан мамлекеттик башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатат жана муниципалдык түзүлүштөрдүн туруктуу өнүгүшүнө өбөлгө түзөт.

Бийликтин деңгээлдеринин ортосунда ыйгарым укуктардын ажыратылышы мамлекеттик органдар тарабынан жүрүм-турумдун негизги эрежелерин жана алкактарын белгилөөсүнө, ал эми жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары аларды жергиликтүү өзгөчөлүктөрдү жана калктын керектөөлөрүн эске алуу менен ишке ашыруусуна негизделет.

3. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары Конституциянын төртүнчү бөлүмүндө белгиленген анын конституциялык-укуктук статусуна ылайык жамааттык-аймактык башкаруунун милдеттүү формасы болуп саналат. Демек, жергиликтүү өз алдынча башкарууну ишке ашыруу боюнча күнүмдүк иш-аракеттер анын органдарына жүктөлгөн милдеттерди аткаруу үчүн зарыл болгон ыйгарым укуктарды жүктөмөйүнчө мүмкүн эмес.

“Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Мыйзам жергиликтүү мамлекеттик администрациянын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин укуктук, аймактык, уюштуруучулук жана социалдык-экономикалык негиздерин белгилейт. Ал алардын өз ара аракеттенүүсүнүн тартибин, ошондой эле алардын ишинин мамлекеттик кепилдиктерин аныктайт. Ушул жалпы принциптердин алкагында Мыйзам муниципалдык түзүлүштөрдүн

жана алардын аткаруучу түзүмдөрүнүн жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү, анын ичинде алардын тизмесин, мазмунун жана муниципалдык түзүлүштүн тибине жараша дифференциациясын аныктоо боюнча компетенцияларынын чектерин бекитет.

Бул ыйгарым укуктардын маанилүү түзүүчү бөлүгү болуп жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына ченем жаратуу функцияларды берүү саналат. Ченемдик укуктук актылар болуп саналган, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын токтондору жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү максатында өздөрүнүн компетенциясынын чегинде кабыл алынат. Бул актылар тиешелүү аймакта милдеттүү юридикалык күчкө ээ жана мыйзамда белгиленген талаптарга ылайык келүүгө тийиш.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары өздөрүнүн ченем чыгаруу ишин жүзөгө ашырууда муниципалдык башкаруунун негизги багыттарын жөнгө салуучу актыларды кабыл алышат. Аларга аймактын экономикалык өнүгүүсүн камсыз кылуу, муниципалдык менчикти башкаруу, жергиликтүү бюджетти түзүү жана аткаруу, шаар куруу ишин жана жерди пайдаланууну жөнгө салуу, турак жай-коммуналдык чарбаны уюштуруу жана иштөөсү, социалдык чөйрөнү, маданиятты жана спортту өнүктүрүү, коомдук тартипти жана жергиликтүү жамааттын турмушунун башка тармактарын өнүктүрүүгө байланышкан маселелер кирет.

Мындан тышкары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына конкреттүү учурлардын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен аларды так жана өз убагында чечүү үчүн даректүү деп аталган чечимдерди кабыл алууга ыйгарым укуктар берилген. Мындай чечимдер жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына алардын юрисдикциясындагы конкреттүү суроо-талаптарга жана кырдаалдарга ыкчам жооп берүүгө мүмкүндүк берүү менен конкреттүү адамдарга же кырдаалдарга багытталган жеке укуктук актыларда камтылат. Мындай актыларды чыгаруу мүмкүнчүлүгү келип чыккан кырдаалдарга тез жооп кайтарууну камсыздайт, бул жергиликтүү деңгээлде динамикалуу өзгөрүп жаткан шарттарда өзгөчө маанилүү.

Жогоруда аталган актыларды кабыл алуу укугу менен бирге жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары талашылып жаткан ченемдин күчүнөн улам аларды өзгөртүүгө, толуктоого, жокко чыгарууга же күчүн жоготту деп табууга ыйгарым укуктарга ээ. Бул укук мыйзамга ылайык келбеген, актуалдуулугун жоготкон же жергиликтүү жамааттын кызыкчылыктарына жооп бербеген актыларды тез арада оңдоо же жоюу мүмкүнчүлүгүн берет.

Тактап айтканда, эгерде муниципалдык акт мыйзамдардын талаптарына ылайык келбесе, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы мурда чыгарылган актыны өз алдынча контролдоо тартибинде жокко чыгарууга милдеттүү.

Ал эми жергиликтүү жамааттын социалдык-экономикалык шарттары, приоритеттери жана керектөөлөрү убакыттын өтүшү менен өзгөрүшү мүмкүн болгондуктан, эскирген, натыйжасыз актыларды кайра карап чыгуу же жокко чыгаруу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына бул өзгөрүүлөргө чара көрүүгө жана кыйла негизделген, актуалдуу чечимдерди кабыл алууга мүмкүндүк берет.

Ошентип, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ченемдик укуктук актыларды да, өзүнчө укуктук актыларды да кабыл алуу, өзгөртүү, толуктоо, жокко чыгаруу жана күчүн жоготту деп таануу боюнча ыйгарым укуктарын бекитүү алардын өз алдынчалыгынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Бул укуктук жөнгө салуунун ийкемдүүлүгүн жана жергиликтүү деңгээлдеги өзгөрүүлөргө адаптациялануу мүмкүнчүлүгүн гана камсыз кылбастан, ошондой эле кабыл алынган чечимдердин мыйзамдуулук, актуалдуулук жана натыйжалуулук режимин талаптагыдай сактоого мүмкүндүк берет. Жогоруда айтылгандарды эске алуу менен, укуктук жөнгө салуу тутумунда каралып жаткан ыйгарым укуктар өзүнчө алганда конституциялык жоболорду, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузуучу катары каралышы мүмкүн эмес.

4. Конституцияда менчиктин жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка түрлөрүнүн бирдей корголушу укуктук тартиптин негиздеринин бири катары бекитилген, алардын кол тийбестигин негизги баалуулук катары баса белгилейт.

Бул принцип, жарандардын жеке менчиги, бийлик органдарынын карамагында турган мамлекеттик менчик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагындагы муниципалдык менчик бирдей укуктук статуска ээ экендигин билдирет. Менчиктин эч бир түрү башкасына караганда артыкчылыкка ээ эмес, аларды коргоо жана укуктук жөнгө салуу бирдей шарттарда ишке ашырылууга тийиш.

Ошону менен бирге менчикти коргоонун бирдей кепилдиктерин белгилөө, мүлктүк мамилелерди мамлекеттик жана муниципалдык жөнгө салуу Конституциянын жана мыйзамдардын негизинде гана жүргүзүлүшүн жана өзүм билемдик болбошун талап кылат. Мүлк маселелерине ар кандай катышуу менчик ээлеринин ашыкча түйшүгүнө жол бербөө менен коомдук жана жеке кызыкчылыктардын ортосундагы тең салмактуулукту эске алууга тийиш. Башкача айтканда, мамлекеттик жөнгө салуу жарандардын мүлктүк укуктарынын түпкү маңызына кол салууга укугу жок, алардын баасызданышына же реалдуу мазмунун жоготууга алып келбеши керек.

Ошол эле учурда мамлекеттик жана муниципалдык менчик маанилүү социалдык ролду аткарат, анткени ал инфраструктураны өнүктүрүүдө, социалдык маанилүү объекттерди түзүүдө жана колдоодо коомдук муктаждыктарды канааттандырууга багытталган. Аларды натыйжалуу башкаруу аймактарды туруктуу өнүктүрүүгө жана калктын бакубаттуулугун жогорулатуу үчүн шарттарды түзүүгө жардам берет. Ошондуктан, менчиктин формаларынын укуктук теңдигин камсыз кылуудан тышкары, мыйзамдык жөнгө салуу алардын жалпысынан коомдун кызыкчылыгындагы функционалдык арналышын эске алышы керек.

Ошентип, менчикти бирдей коргоонун конституциялык принциби мүлктүк мамилелердин туруктуулугун кепилдейт, менчик ээлеринин

укуктарына негизсиз кийлигишүүнү болтурбайт жана жамааттык бакубаттыкты камсыз кылуунун инструменти катары мамлекеттик жана муниципалдык менчиктин коомдук маанисин баса белгилөө менен коомдун экономикалык жана социалдык туруктуулугун чыңдоого өбөлгө түзөт.

5. Менчиктин бардык түрлөрүн белгиленген коргоо жана алардын кол тийбестигинин кепилдиги менен катар эле Конституцияда эч ким өз менчигинен өзүм билемдик менен ажыратылышы мүмкүн эместиги да каралган. Менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү камакка алууга мыйзамда белгиленген тартипте соттун чечими боюнча гана жол берилет (15-берененин 2-бөлүгү).

Ошону менен бирге Баш мыйзамда турак-жайга өзгөчө укуктук статус берилген. Бул турак жай бир гана мүлктүк баалуулукка ээ болбостон, үй-бүлөлүк бакубаттуулукка жана жеке коопсуздукка болгон укуктун пайдубалы болуу менен ар бир адамдын татыктуу жашоо шарттарын камсыз кылууда чечүүчү ролду аткара тургандыгы менен шартталган. Дал ошондуктан Конституцияда турак-жайдан өзүм билемдик менен ажыратып коюу мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарып, аны коргоонун кошумча кепилдиктерин карайт (45-берененин 2-бөлүгү).

Бул конституциялык жобо мурда конституциялык көзөмөл органы тарабынан 2013-жылдын 23-декабрындагы өзүнүн Чечиминде ачып көрсөтүлгөн, ага ылайык турак жайдан өзүм билемдик менен ажыратууга тыюу салуу татыктуу жашоого укуктун элементи катары жашаган жерин укуктук камсыздоонун ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Бул өз кезегинде мыйзам чыгаруучуга менчик ээсинин коопсуздугун, турак жайдын кол тийбестигин, өзүм билемдик менен ажыратуудан коргоону, ошондой эле турак жайга ээ болуу жана пайдалануу укуктарын тоскоолдуксуз ишке ашырууну кепилдеген укуктук шарттарды түзүү милдетин жүктөйт.

Турак жайынан өзүм билемдик менен ажыратууга жол бербөө принциби эч ким өзүнүн турак жайын же бул турак жайга укугун жогото

албастыгын, буга Конституцияда жана мыйзамдарда белгиленген тартипте соттун чечими боюнча гана болоорун билдирет.

Ошентип, мүлктү сот тартибинде алып коюу менчикке укугун токтотуунун бирден-бир жолу болуп саналат.

6. Укуктук мамлекеттин конституциялык принциптерине, мыйзамдын үстөмдүгүнө жана адамдын укуктары менен эркиндиктерин жогорку баалуулук катары таанууга негизделген укуктук жөнгө салуу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын автономиясы абсолюттук болуп саналбайт деп болжолдойт. Алар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жана мыйзамдарынын чегинде аракеттенүүгө милдеттүү, ал эми алардын чечимдери жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин белгиленген конституциялык кепилдиктерине ылайык келүүгө тийиш.

Бул жагынан алганда, бардык коомдук бийликтин конституциялык негизи алардын компетенцияларын ишке ашыруу тартибин деталдуу регламенттөө ыкмасы менен түзүлгөндүгүн белгилей кетүү керек. Бул чиновниктердин жана бийлик органдарынын чечимдеринин укуктук аныктыгын, болжолдуулугун жана мыйзамдуулугун сактоо максатында алардын өзүм билемдик аракеттерин болтурбоо зарылдыгы менен шартталган.

Мындай тартипти жөнгө салуу, эреже катары, тармактык мыйзамдарда бекитилген. Атап айтканда, жарандардын мүлктүк укуктарына байланышкан маселелерди чечүүдө жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тиешелүү мыйзамдардын жазма буйруктарын так жетекчиликке алууга тийиш.

Жеке жана юридикалык жактар менен болгон өз ара мамилелерде мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин бирдиктүү принциптерин, эрежелерин жана жол-жоболорун аныктоодо “Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө” Мыйзамда, эгерде административдик актынын жокко чыгарылышы менчик ээсинин эркинен

тышкары мүлкүн алып коюуга алып келиши мүмкүн болсо, административдик акт ушул административдик актыны кабыл алган же анын жогору турган органы тарабынан жокко чыгарылбайт деп түздөн-түз көрсөтүлгөн. Мындай учурда административдик акт сот тартибинде гана анык эмес деп табылышы мүмкүн (57-берененин 3-бөлүгү).

Ушул сыяктуу, административдик жол-жоболордогудай эле, жер-укуктук мамилелер Жер кодексинде бекитилген соттун милдеттүү катышуусу принциби менен жөнгө салынат. Анда жер участогуна болгон укукту берүүгө, алып коюуга жана токтотууга байланышкан жер талаштарын чечүү сот тарабынан гана чечиле тургандыгы белгиленген (119-берене).

Мыйзамдарда мындай жөнгө салуу кокусунан эмес экенин белгилеп кетүү маанилүү. Бул, оболу жарандардын мүлктүк укуктарынын маселелерине Конституциянын кабылдагычтыгын жана өзгөчө басымын көрсөтөт.

Мындай иштерди чечүүнүн бир гана соттук тартибин белгилөө менен мыйзам чыгаруучу конституциялык жоболордун көз карашынан алардын жогорку таасирин жана мамлекеттик машинанын кубаттуулугунун алдында жеке адамдардын укуктарынын чабалдыгын дагы бир жолу баса белгилейт, бул, албетте, аларды кароого тыкыр, кылдат жана максималдуу объективдүү мамилени талап кылат.

Өзүнүн конституциялык-укуктук статусуна, көз карандысыздыгына жана уникалдуу ыйгарым укуктарына ылайык, сот гана иштин бардык жагдайларын калыс эске алып, анын жыйынтыгы боюнча мыйзамдуу жана адилет чечим кабыл алат. Андыктан, сот жарандардын менчикке болгон укугун ар кандай түрдө козгогон иштерди караган учурда менчиктин кол тийбестиги, мүлктү, турак-жайды жана башка мүлктү өзүм билемдик менен ажыратууга тыюу салуу, жеке менчикти коргоо сыяктуу конституциялык жоболорду, ошондой эле мүлктү коомдук жана мамлекеттик муктаждыктар үчүн алып коюу учурларында зыяндын ордун толтурууну, анын ичинде мүлктүн наркын компенсациялоону жана анын ээликтен ажыратууда

келтирилген зыяндын ордун толтурууну так сактоого милдеттүү. (Конституциянын 15-беренесинин 2-бөлүгү, 45-беренесинин 2-бөлүгү, 61-беренесинин 1-бөлүгү).

Жогоруда баяндалгандарды жыйынтыктоодо, Конституциялык сот жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, негизинде жарандардын мүлккө менчик укуктарынын пайда болушу жаткан өз актыларын жокко чыгарууга, өзгөртүүгө, толуктоого же күчүн жоготту деп табууга укугу жок деген тыянакка келди.

Ошол эле учурда, бул Чечимдин 3-пунктунда баяндалган укуктук позициялардан улам шаардын мэринин ыйгарым укуктарынын жыйындысы анын укуктук статусунун ажырагыс элементи катары толук көлөмдө сакталууга тийиш.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, 4 жана 5-бөлүктөрүн, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 48, 49, 52 жана 53-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Ч Е Ч Т И:

1. “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 44-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 15-беренесинин 1,2-бөлүктөрүнө, 45-беренесинин 2-бөлүгүнө, 61-беренесинин 1,2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарына ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө билдирилген укуктук позицияларга ылайык, “Жергиликтүү мамлекеттик администрация жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын

Мыйзамынын 44-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган, алар чыгарган актыларды жокко чыгаруу тууралуу ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Бул Чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий сайтында жана “Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысында” жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ

№ _____